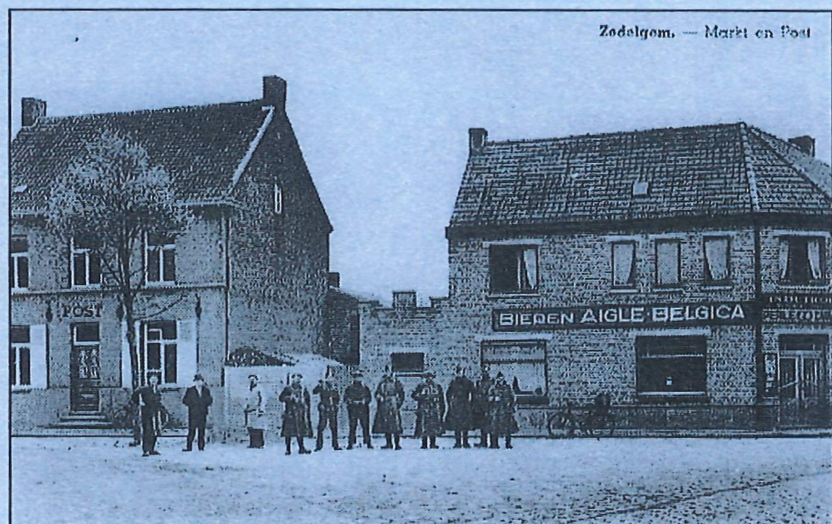

ZILLEGHEM

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

28STE JAARGANG NR 2

APRIL — MEI — JUNI 2007

Verantw. Uitg.: B. Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 Zedelgem

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

André Kempinck	August en Edmond Boudt... Gestorven voor het Vaderland	43
Géry Cappon	Een beeld van Aatrijke op het einde van de Hollandse Tijd	54
Noël Denolf	Op kroegentocht in de Zedelgemse dorpskom	66

JUNI 2007 – 28ste Jaargang Nr 2

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Johan Braet
Géry Cappon
Victor Deceuninck
André Ramon

Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Patrijzenhoek 9, 8210 Zedelem
Mariastraat 7, 8000 Brugge
Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke

Lidmaatschap: € 7,50

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heenkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Secretariaat:

A. Ramon, Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke
Tel.: 050 / 20 94 95 – Fax: 050 / 20.94.95

Abonnementen:

P. Arnou, B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Tel.: 050 / 20 98 58 – Fax: 050 / 20 95 01

Studies verschenen in "Zilleghem"
of uittreksels daarvan, mogen niet
gebruikt noch aangehaald worden
zonder te verwijzen naar dit
tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk
voor de inhoud van zijn artikels

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

AUGUST EN EDMOND BOUDT... GESTORVEN VOOR HET VADERLAND

André Kempinck

De familienaam Boudt in Zedelgem

De naam Boudt, als dusdanig geschreven, komt hier in Zedelgem niet zo veelvuldig voor. Meestal wordt Bout meegedeeld of doorgegeven.

Ook in de familie Boudt die hier aan de orde is, werden de twee schrijfwijzen meer dan eens door elkaar gegoid. Ter staving een voorbeeld.

In het gezin van Boudt sr. geven de kiezerslijsten van 1936, onder mannen en vrouwen één enkele maal de naam Boudt op, maar viermaal Bout. Er was daarna zelfs een periode dat er in dit gezin tweemaal Boudt vermeld werd en driemaal Bout.

In de jaren '60-'70 werd de familienaam stelselmatig juist aangepast. Om ieder misverstand te vermijden, neem ik als basis voor dit verhaal de naam BOUDT.

Voor deze familie is dit ook de juiste familienaam die zeker ook voorkomt en aangegeven wordt op officiële stukken als geboorteken overlijdensakten. (Noteer dat een overlijdensprentje geen officieel stuk is. Er werd daarop meer dan eens Bout vermeld – zie verder).

De gesneuvelden van de Grote Oorlog niet vergeten.

Het levensverhaal van Cyriel Baes¹ was als het ware de voorloper van wat ik hoopte dat er verder zou kunnen gebeuren.

Op 11 november 2006 stond ik samen met enkele dorpsgenoten tegen de oude kerktraliën van de Zedelgemse St.-Laurentiuskerk te kijken en te luisteren naar de eerbetuigingen aan de overleden bemanning van het neergevallen Engelse vliegtuig in WO II op het grondgebied van Zedelgem². En zo ook vertelde mevrouw Madeleine Balliu, echtgenote van Daniël Ryngaert dat ze het graf van haar overleden en gesneuvelde oom, August Boudt, in Halen bezocht had. Hij is daar in de “Slag der Zilveren Helmen” gesneuveld. Ze vonden het spijtig dat de familie maar eerst in 1995 alles te weten was gekomen over de plaats en de ligging van zijn graf. Alle vorige vragen daarover waren zonder gunstig gevolg gebleven en het is dankzij de toenmalige gemeenteontvanger, Romain Vandenberghe, dat ze alle nuttige inlichtingen ontvangen hebben die hun toelieten het graf te gaan groeten. Nogmaals dank, Romain, langs deze weg.

Ook over die andere oom, Edmond Boudt die als gesneuvelde Belgische soldaat in Le Havre begraven ligt, weten ze op enkele gegevens na, bijna niets. We zijn op zoek gegaan en hebben redelijk goede resultaten bekomen. We komen er verder op terug.

Hiermee weze nog maar eens benadrukt dat onze gesneuvelden niet in het vergeetboek terecht mogen komen. Het is nu nog de tijd om daar iets aan te doen, om deze mannen weer als levenden onder ons terug te brengen.

¹ Cyriel Baes: Zie Zilleghem, jaar 2002, nr. 3 blz. 87

² Eind oktober 2006 zijn enkele Engelse familieleden van die neergestorte vliegers hun graf voor de eerste maal komen groeten.

Het gezin Edmond Boudt-Maes

Edmond Boudt werd geboren in 1864 en trouwde met Virginie Maes, die zelf van 1869 was. Hij was bekend als landbouwwerkman en zijn vrouw als landbouwwerkvrouw. Het was in die tijd immers hard werken geblazen, omdat het gezin regelmatig uitbreiding nam. Het zware werk bij de boeren of de handelaars ging hij niet uit de weg en om nog beter rond te komen, baatte hij nog een herberg uit, met name "Jeruzalem", in zijn woning langs de Snellegemsestraat. Hoelang hij dat nevenberoep uitoefende, konden de familieleden ons niet meer meedelen.

Hij was dus woonachtig in de huidige Snellegemsestraat en zijn woning staat er vandaag nog, maar dan in totaal vernieuwde vorm. In de jaren dertig was dat huis gekadastraerd in de Sectie A nr. 88. Daarna werden er regelmatig verbouwingen aan uitgevoerd en nu heeft het mooi verbouwde huis het adres Snellegemsestraat 87; een mooie moestuin ligt ervoor. De woning ligt op een tiental meter van de rijweg.

De volledige samenstelling van het gezin van Edmond Boudt-Maes mag hier zeker niet ontbreken.

Boudt Edmondus	x	Maes Virginie
° Zedelgem 1864.04.30	1889.11.02	° Zedelgem 1869.03.15
+ Zedelgem 1941.08.21		+ Zedelgem 1936.04.28

Hun kinderen:

Boudt Romanie

° Zedelgem 1890.05.16

is vertrokken naar Frankrijk. Niets meer over bekend.

Boudt Edmond

° Zedelgem 1891.10.07

+ Le Havre 1918.11.26

x

1913.04.16

Mortier Julie

° Loppem 1891.06.25

+

Boudt August

° Zedelgem 1892.11.30

+ Halen 1914.08.12

Boudt Julie

° Zedelgem 1894.01.31
+ Zedelgem 1962.06.10

x
1919.08.22

Balliu Victor

°Varsenare 1890.08.06
+Torhout 1961.08.09

Zij hebben altijd in Zedelgem gewoond.

Boudt Camiel

° Zedelgem 1899.07.08

Is eveneens vertrokken naar Frankrijk. Ook over hem is geen verdere informatie gevonden.

Boudt Cesarine

° Zedelgem 1899.07.08
+ Antwerpen 1940.05.10

Boudt Gaston

° Zedelgem 1903.06.13
+ Vladslo 1971.01.02

Boudt Magdalena

° Zedelgem 1908.06.30
+ Zedelgem 1978.09.29

x Eecloo Camiel

° Zedelgem 1902.03.01
+ Assebroek 1970.06.22

Zij woonden ook in Zedelgem.

Een tragische bijzonderheid voor dit gezin is dat het ook in WO II een derde kind verloor door oorlogsgeweld.

De dochter Cesarine, geboren 08.07.1899, en toen woonachtig in Antwerpen, werd op de 1ste oorlogsdag van WO II, 10 mei 1940, in haar woning verrast door het eerste Duitse bombardement op de stad Antwerpen. Zwaar gewond en al overleden werd zij van onder de puinen van haar platgegooide huis gehaald. Zij werd met militaire eer op het militair kerkhof te Antwerpen begraven. Zij was namelijk het eerste burgerlijke slachtoffer van WO II in Antwerpen.

De tol die het gezin Boudt-Maes aan de oorlog betaalde was aanzienlijk: in WO I verloren ze twee zonen in militaire dienst August en Edmond en in WO II een dochter Cesarine als burgerlijk oorlogsslachtoffer.

Boudt Edmond jr.

Op 7 oktober 1891 werd Edmond Boudt jr. geboren, thuis, in de namiddag om 6 uur.

's Anderendaags om 3 uur in de namiddag werd de aangifte van deze geboorte gedaan bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Zedelgem, Francis Naeyaert. De pasgeborene kreeg als voornaam Edmundus. Als getuigen fungeerden Ludovicus Bogaert, landbouwer, en Pieter Maertens, veldwachter. Hij werd daarna ter kerke gedragen en er gedoopt door onderpastoor Ferdinand Vandenbogaerde. De peter was Edmond Verstraete en de meter Rosalia Keirsebilck. Nadien volgde wel de gebruikelijke omgang en herdoop in de plaatselijke cafés.

Zoals het in die tijd gebruikelijk was, kon hij tot aan zijn twaalfde schoollopen en nadat hij zijn Eerste Communie gedaan had, mocht hij optrekken met zijn vader om de kost te verdienen. Dat werk was in hoofdzaak landwerk bij de plaatselijke boeren of eventueel opknappen van karweitjes bij de nijveraars. Zijn militaire dienstplicht moet hij normaal in 1911 vervuld hebben. Intussen had hij ook Julie Mortier, geboren te Zedelgem op 25.06.1891 leren kennen, want op 16 april 1913 trad hij met haar in het huwelijk. Dit huwelijk werd ingezegend door pastoor Frederik Ronse, de toenmalige dorpsheer.

Het huwelijksgeluk van Edmond Boudt was van korte duur, want reeds het jaar daarop werd hij weer opgeroepen om in militaire dienst zijn plicht te doen voor het vaderland. België moest hij helpen verdedigen tegen Duitsland en hij werd ingedeeld bij het 17de Linierement. Veel berichtgeving kwam er in die 4 jaar oorlog niet door naar het thuisfront in Zedelgem. Het kwam dus des te harder aan dat juist na de oorlog het bericht kwam dat Edmond Boudt op 26 november 1918 overleden was in het Militair Hospitaal in Le Havre (Frankrijk).

Hierna volgen de voornaamste gegevens uit de overlijdensakte³:

“De 26^e november 1918 om kwart voor een 's middags is Edmond Boudt overleden. Hij werd geboren in Zedelgem (België) op 7 oktober 1891 en was soldaat van het Belgisch leger. Hij was zoon van Edmond Boudt en echtgenote Virginie Maria Maes en echtgenoot van Julia Mortier, zonder beroep en wonende in Zedelgem. Hij verbleef in Le Havre in de Guillaume le Vestastraat 27, waar hij in het Belgische Militair Hospitaal, aan de Ancelotstraat 2, is overleden.

Opgemaakt de 26^e november 1918 om 5 uur in de namiddag.”

Volgens de laatst ontvangen en ingewonnen inlichtingen over Edmond Boudt jr., was hij bij zijn overlijden in 1918 nog steeds in dienst bij het Belgisch Leger. Op het einde van de oorlog werd hij overgeplaatst naar Le Havre, achter het front, waar hij hulpdienstige werd bij het “Détachement d'Ouvriers d'Artillerie, II Bataljon, 1e Compagnie”. Hij zou overleden zijn door ziekte (waarschijnlijk griep?). Dus, zeker niet aan verwondingen opgelopen tijdens de oorlog.

Ook over zijn begraafplaats zijn nadere gegevens bekend. De familie hoopt in de loop van dit jaar zijn graf in Le Havre te kunnen groeten. Hij ligt er begraven op “Cimetière Sainte-Marie” in Le Havre, Seine Maritime. Zijn grafzerk heeft als nummer 7.331. Op dit kerkhof liggen nog 137 gesneuvelde Belgische soldaten.

BOUDT Augustus

August Boudt werd eveneens thuis geboren en dat op 30 november 1892⁴, 's morgens om 2 uur. Nog dezelfde dag om 3 uur in de namiddag werd er aangifte gedaan van de geboorte bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand, Fr. Naeyaert, te Zedelgem.

³ Zedelgem – Burg. Stand. – overlijdensakten jaar 1921

⁴ Geboortedag 29 nov. 1892 op het doodsprentje is onjuist. Moet zijn: 30 november. Akte Burg. Stand Zedelgem 1892.

Hij kreeg als voornaam Augustus. De getuigen op het gemeentehuis waren Carolus Boudt, landwerkmán, en Carolus Vanhaverbeke, wagenmaker.

Hij werd ook nog diezelfde namiddag gedoopt door pastoor Jules Van Wtberghe. Als peter kreeg hij de voornoemde Carolus Boudt en als meter Ludovice Maes. De gebruikelijke nadoop in de plaatselijke cafés zal hier ook wel niet overgeslagen zijn.

Hij kon zoals toen gebruikelijk was schoollopen tot aan zijn Eerste Communie (= twaalf jaar). Nadien ging hij mee met zijn vader of broer om te werken bij de boeren, hoofdzakelijk landwerk. En dan moest hij in 1912 ook zijn militaire dienstplicht vervullen. Maar in 1914 werd hij opgeroepen om te strijden tegen de Duitsers. Hij werd ingedeeld als soldaat bij het 4^e Liniereregiment. Hij had het ongeluk direct aan het front ingezet te worden en 8 dagen na het begin van de oorlog was hij al bij felle gevechten betrokken in de streek van Halen en langs de Gete. Hij maakte aldus de slag van Halen mee, ook genoemd de "Slag der Zilveren Helmen". Achteraan volgt een heel beknopt relaas over deze veldslag. De Belgen waren teruggeslagen in de strijd om de hoeve Yzerwinning in de buurt van Halen en rond 3.30 uur in de namiddag deden ze een tegenaanval om die hoeve, een strategisch punt, te heroveren. Hiervoor werd het 4^e Liniereregiment als hoofdmacht gebruikt. En daarin, in die bekende veldslag is August Boudt gesneuveld. Op blz. 53 vind je een foto van het kerkhof Halen-Velpen waar de gesneuvelden van voornoemde veldslag, onder wie August Boudt, begraven liggen.

Hier liggen 181 Belgen begraven van wie er maar 150 geïdentificeerd zijn. De officiële toestemming om een overlijdensakte op te maken en in te schrijven in de akten van de Burgerlijke Stand te Zedelgem gebeurde maar eerst op 5 oktober 1924. De ambtenaar-burgemeester Achiël Rommel nam deze taak op zich. Hieruit neem ik enkele interessante gegevens⁵ over:

"...ontvangen hebbend van de Heer Procureur des Konings te Brugge de uitgifte van een vonnis der

⁵ Zedelgem – Burg. Stand – Overlijdensakten 1924.

Rechtbank van eersten aanleg van Brugge vaststellende het overlijden van Boudt August...

...De Burgerrechtbank van 1^e aanleg, eerste Kamer, het volgende vonnis op verzoekschrift heeft verleend...

...volgens bijgaande stukken, wel voor vaststaand dient gehouden dat Boudt August is gestorven te Halen den 12 augustus negentienhonderd veertien en dat er geen overlijdensakte werd opgemaakt...

Vonnis gedaan te Brugge op 28 februari 1924... ”

Er is dan nog een tweede vonnis ingeschreven, maar dit geeft de uitvoeringsbesluiten weer. Dit werd eveneens gedaan door de Rechtbank van 1^e Aanleg van Brugge. In dit vonnis komen geen nieuwe elementen voor die van belang zijn voor dit relaas.

Wegens gebrek aan inlichtingen werd het graf van August Boudt maar eerst in 1995 door de familie bezocht. De vrienden van het museum "Slag der Zilveren Helmen" bezorgden op 5 april 1995 aan Romain Vandenberghe de volgende gegevens :

Boudt August.

Soldaat 4^e Linierement.

Geboren Zedelgem 30.11.1892.

Gesneuveld: Slag bij Halen of zoals bekend "Slag der Zilveren Helmen" op 12.08.1914. Begraven: Op het militair

kerkhof te Halen: 4e rij rechts – 6e graf. Graf nr. 116.

Twee Zedelgemse gezinnen, familie van de gesneuvelde, hebben dit kerkhof in Loksbergen bezocht. Het waren de gezinnen Daniël en Madeleine Ryngaert-Balliu en André Riemaecker met echtgenote Denise Eecloo. Na een intieme begroeting hebben ze ook het graf bebloemd, wat nog zichtbaar is op de foto.

Hier liggen een 150-tal Belgische gesneuvelden begraven.

Na de oorlog 1914-18 was het gebruikelijk dat voor elke Zedelgense gesneuvelde een uitvaartplechtigheid plaatsgreep in de Sint-Laurentiuskerk. Ook voor de broers Boudt was er een kerkdienst, waarbij een gedachtenisje uitgedeeld werd.

Besluit.

Twee jonge mannen uit één gezin, twee broers, met een toekomst, trokken in 1914 op om te strijden voor hun vaderland en keerden niet meer terug. Gesneuvelde! Samen zijn ze vertrokken en nu liggen ze honderden kilometers van elkaar begraven.

Maar toch zijn ze nog elke dag dicht bij elkaar op het standbeeld van de gesneuvelden op het oude Sint-Laurentiuskerkhof bij de dorpskerk. Daar zijn ze als het ware vereeuwigd. Voor altijd bij elkaar in weer en wind.

Als je dat ziet en even nadenkt, dan kun je gerust murmelen:

Wie bemint, gedenkt.

✠

Bid voor de zielen van
AUGUST BOUF
soldaat bij het 2de Linie
te Zedelghem geboren den 29 November 1892, en in
den slag van Haelen op het veld van een gesneuvelde
den 12 Oogst 1914;

en van
EDMOND BOUF
echtgenoot van
JULIE MORTIER
Helpdienstige bij het Leger,
te Zedelghem geboren den 7 October 1891, en in
den B^{er}re Franckrijck overleden den 26 November 1918;

ZONEN VAN
Edmond Bout en Virginie Maes

E. proefde ouders, zucht en weent. Bedrukte jonge
w^{id}w^e, storf in bittere tranen het lijden van uw door-
wende hert ontoestbaar uit. Uw ongeluk dwingt aller
medelijden af. Maar draagt toch moedig uw offers op
geh lijdensaltaar van het Vaderland op. Dan zal God
uw tranen als gebed aannemen, uw geliefden met de
eeuwige lauweren kronen, en uit den hemel komt troost
op uw geschokte herten vloelen.

Elmⁱⁿde Ouders en bemⁱⁿde Vrouw en Kind, weent
niet als degenen die hopeloos zijn. Eeuwig geluk is be-
ter dan alles wat de aarde aanbieden kan. Bidt voor ons.

Barmhertige Heer Jesus, geef hun de eeuwige rust.
300 dag. af.

H. Vorymde-Verhaeghe. Zedelghem.

Ja, ze zijn gestorven voor het Vaderland.

Bijlage.

De Slag van Halen. 12.08.1914

De Belgische strijdmacht wilde in WO I de Duitsers tegenhouden aan de Gete in Halen. Om dit te doen werd de brug over de Gete in Halen opgeblazen. Die brug werd echter maar gedeeltelijk vernield. Zo konden de Duitsers na wat reparaties de rivier oversteken om verder het strategisch punt "Hoeve Yserwinning" te bezetten. Het is de slag om deze hoeve die in de geschiedenis van W.O.I de slag van Halen werd. In de namiddag van 12 augustus 1914 rond 15 uur moesten de Belgen wijken en haalden de Duitsers hun slag thuis.

Majoor Rademaeckers kreeg om 15.30 u zijn gevraagde versterking van het 4^e en 24^e Linieregiment en hervatte de strijd om die hoeve. Het 4^e Linieregiment viel frontaal aan en het 24^e aan de beide flanken. Het werd een heroïsche strijd en nog voor de

avond was hij beslecht: de hoeve Yserwinning werd heroverd. De verliezen waren aan weerszijden volgens de ooggetuigen erg groot.

In de avondzon lag het slagveld vol met Belgische en Duitse gesneuvelde soldaten naast dode paarden en wapens (ook de Uhlanen hadden meegevochten). Daartussen lagen de helmen van de gesneuvelden te blinken in die avondzon. Vandaar dat ze die slag de “Slag der Zilveren Helmen” genoemd hebben.

Deze gegevens werden geput uit folders, voordrachten, museumbegeleiding en dergelijke.

Graag een dankwoord aan allen die meegeholpen hebben om de levensbeschrijving van de gebroeders August en Edmond BOUDT mogelijk te maken. DANK !!!

André Kempinck
Kezelbergstraat 4
8210 Zedelgem

Het kerkhof van Halen-Velpen waar August Boudt begraven ligt.

EEN BEELD VAN AARTRIJKE OP HET EINDE VAN DE HOLLANDSE TIJD

Géry Cappon

Enkele nota's in verband met Aartrijke uit de Hollandse periode van de hand van wijlen E. H. Jules Pollet doken recent op en zijn op het demografische en het maatschappelijke vlak de moeite waard zijn om via ons tijdschrift Zilleghem te publiceren. Hierna volgt een verwerking van deze nota's.

DEMOGRAFISCHE GEGEVENS

Na de algemene doorgevoerde Napoleontische telling van 1814 diende tot 1846 gewacht te worden vooraleer, onder impuls van statisticus en wiskundige Adolphe Quételet, een nieuwe algemene bevolkingstelling werd voorgeschreven, die vanaf dan tienjaarlijks door de gemeentebesturen moest worden opgevolgd. Voor Aartrijke beschikken we over een extra bevolkingsregister dat dateert van november 1826.

Aartrijke, november 1826				
gezinnen	woningen	inwoners	mannen	vrouwen
453	449	2466	1257	1209

tabel 1

Er zijn volgens *tabel 1* in aantal vier gezinnen meer dan woningen. Hieruit kan besloten worden dat vier woningen door telkens twee gezinnen werden betrokken. De verhouding tussen mannen en vrouwen bedroeg 51/49 en een huisgezin bestond gemiddeld uit 5,5 personen.

Leeftijdsverdeling					
≤ 12 jaar		Actieve Bevolking 60,8 %	≥ 60 jaar		
aantal: 788			aantal: 178		
			60-69 j	70-79 j	≥ 80 j
			116	46	16
Jongens	Meisjes		Mannen		Vrouwen
412	376	89		89	
32 % van de bevolking		7,2 % van de bevolking			

tabel 2

Uit de *tabel 2* volgt dat ruim 90 procent van de bevolking jonger was dan 60 jaar, wat op een heel jonge bevolking wijst. De actieve bevolking bedroeg ruim 60 procent.

De oudste inwoners waren:

- 1) Mahieu Jacoba: 96 jaar en weduwe van Karel Decoster en van Philippe Vereecke. Zij stierf op 97-jarige leeftijd op 13 april 1827;
- 2) Bonte Jan: 86 jaar. De ex-herbergier uit het Engeltje woonde bij zijn zoon Marcus, eveneens herbergier in hetzelfde Engeltje;
- 3) Van Maele Frans: 84 jaar en echtgenoot van Anna Maria Desmet (80 j). Beiden stierven in 1827;
- 4) Vantorre Veronica: 84 jaar en ongehuwde spinster. Zij overleed in 1828;
- 5) Decloet Veronica: 83 jaar en weduwe van Bernard Declair. Zij waren landbouwers. Er woonden drie ongehuwde kinderen bij haar in: Frans (58 j) die van 1824 tot 1830 burgemeester was van Aatrijke, Jan (51 j) en Catharina (40 j). Zij hadden een "peerdeknecht", een "koeywagter" en twee dienstmeiden in dienst;
- 6) Vermoortel Regina: 82 jaar en weduwe van koeboer Pieter Demeulenaere;
- 7) Hollevoet Jan: 82 jaar, dagloner en echtgenoot van de 72-jarige Catharina Verhelst;
- 8) Carnaey Francisca: 82 jaar, spinster en getrouwd met de 72-jarige koeboer Jan Ingelbrecht;

- 9) Boddée Agatha: 81 jaar, spinster en weduwe van Marin Strubbe;
 10) Van Mulder Maria: 81 jaar en echtgenote van Augustijn Liebaert, een 60-jarige “boschwager”.

Aantal huisgezinnen en personen per gezin

90				89									
85													
80													
75													
70													
65													
60					57								
55			54			53							
50							51						
45													
40		39											
35								34					
30													
25									26				
20													
15										13	13		
10	10											9	
5													1
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Aantal gezinsleden per gezin →

Tabel 3

Uit de bovenstaande *tabel 3* blijkt o.a. dat 89 gezinnen vier gezinsleden en 57 gezinnen elk vijf gezinsleden tellen.

ONDERWIJS

Op 13 december 1829 stuurde het gemeentebestuur van Aartrijke een rapport aan de arrondissementscommissaris, waarin de aandacht op het onderwijs werd gevestigd. Van de provinciale

onderwijscommissie werd Frans Cobbaert op 23 november 1823 het verbod opgelegd om nog verder onderwijs te verstrekken. Hierdoor waren het aantal scholen in Aartrijke tot twee gereduceerd: de spinschool op het dorp (nu: de Schoolstraat nr. 14 en 16) en één op de wijk de Rooseboom aan de Torhoutsesteenweg. In januari 1826 telden beide scholen samen 114 leerlingen. De dorpschool, die vier schoolvrouwen telde, stond onder leiding van Francisca Desmet. De school op de wijk Rooseboom had twee schoolvrouwen en werd door Anna Dekeyser geleid. Over beide scholen was het gemeentebestuur vol lof: de schoolvrouwen getroostten zich niet de minste moeite *tot het aanleeren der jeugd*.

Onderwijsinstellingen in Aartrijke: 199 leerlingen			
dorp		wijk Rooseboom	
114 leerlingen		85 leerlingen	
53 jongens	61 meisjes	40 jongens	45 meisjes

tabel 4

De school op de wijk de Rooseboom telde nauwelijks tien Aartrijkse kinderen. De overige leerlingen kwamen uit Torhout en Zedelgem.

De kinderen werden door hun ouders enkel tijdens de winterperiode naar school gestuurd, wat ongeveer vier à vijf maanden betekende. De kinderen van de vooraanstaande inwoners gingen gemiddeld een maand langer naar school. Verder rapporteerde het gemeentebestuur op 2 juli 1827 dat de bevolking hoofdzakelijk uit landbouwers en wevers bestond en dat deze mensen meer aandacht schonken aan het bebouwen van de landerijen. Aartrijke was trouwens *een der veldachtigste en onvruchtbaarste gronden der provincie*.

BEROEPSSTRUCTUUR van de AARTRIJKSE BEVOLKING

Landbouwers

In 1826 telde Aartrijke 43 landbouwers, waarvan drie schaaiboeren: Pieter Decloet, Pieter Vanhoutte en Karel Clement. De agrarische sector was arbeidsintensief, waardoor de landbouwers naast hun zonen en dochters ook nog knechten en meiden in dienst hadden. Tijdens de zomerperiode werd het aantal werkkrachten voor seizoensgebonden taken nog opgedreven.

Aartrijke had ook koeboeren. Deze categorie landwerkers beschikte in tegenstelling tot de landbouwers over geen paarden, maar moesten het landwerk rooien met koeien en ossen in het gespan. In die periode werden 48 koeboeren geteld en dit fenomeen was typisch voor zandachtige regio's.

Het volgende cijfermateriaal geeft een idee over het dierenbestand op de gemeente, wat bijzonder lage cijfers zijn.

soort	aantal
paarden	100
hoornvee	479
kalvers	70
schapen	190
varkens	350

tabel 5

De navolgende tabel toont de lage landopbrengsten. Vooral de roggeteelt was goed in trek. Boekweit, koolzaad en lijnzaad zijn producten die vandaag niet meer worden geteeld. De bloem uit het zaad van de boekweitplant werd voor brood, pannenkoeken en vooral voor pap gebruikt. Het koolzaad werd geperst en leverde olie op. Het restant, koolzaadkoeken, werd als veevoeder gebruikt. Ook lijnzaad werd tot olie geperst in olieslagerijen, die in sommige windmolens werd aangetroffen.

soort	hl
rogge	1600
tarwe	50
boekweit	30
haver	400
koolzaad	15
lijnzaad	10

tabel 6

De 72-jarige Joseph Cool staat als *visscher* ingeschreven en mag ook tot de landbouw worden gerekend.

Dagloners of werklieden

Het overgrote deel van de bevolking was dagloner of werkmans. Zij vonden hoofdzakelijk hun inkomen in de agrarische sector en combineerden dit met het bewerken van een eigen lapje grond, waardoor zij zich grotendeels in de gezinsbehoeften konden voldoen.

Molenaars en bakkers

Aartrijke had toen drie windmolens op z'n grondgebied. De Dorpsmolen, die door Hendrik Maertens uitgebaat werd, de Noordmolen door Joseph Termote geëxploiteerd en Frans Termote maalde op de Stampkotmolen.

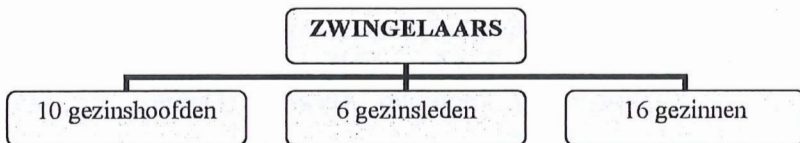
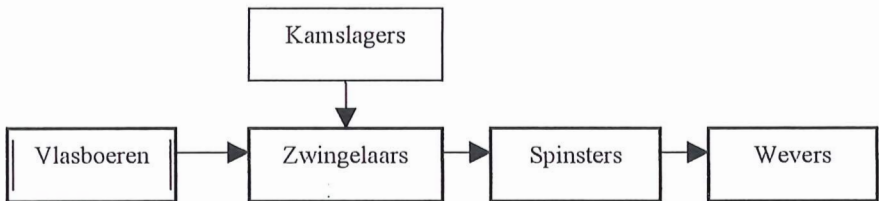
Vele huisgezinnen beschikten over een bakoven en stonden zelf voor het dagelijkse brood in. Anderen konden terecht bij de dorpsbakkerijen van *bakkerine* Francisca Strubbe (weduwe Jan Pollin) en bij Jan Termote. Deze laatste was de oudste zoon van molenaar Frans Termote. Tot mei 1828 kon de bevolking haar brood ook aankopen bij koopman Abraham Demez, die een bakkersknecht in dienst had.

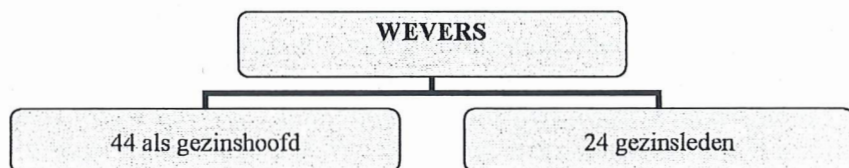
Huisnijverheid

De industriële revolutie was in deze periode, met uitzondering van enkele steden zoals Gent, nog niet in volle opgang. De veralgemening van de mechanisatie van de textielsector zou nog een tijdje op zich laten wachten, zodat voor de huisnijverheid nog

geen vuiltje aan de lucht was. Tot deze huisnijverheid of proto-industrie behoorden het zwingelen van vlas, weven, spinnen en kantklossen. In 1827 treffen we in Aartrijke 44 wevers als gezinshoofd en nog eens 24 wevers als gezinslid aan. Garen was de grondstof voor de wevers en werd door de spinsters geleverd. Twee gezinshoofden waren *spinder*. In het totaal telde Aartrijke 449 spinsters of ruim 36 procent van de vrouwelijke bevolking. De spinsters gebruikten vlas als grondstof, dat door zestien zwingelaars werd klaargestoomd. Het gezwingelde vlas werd met de weefkam gekamd tot zuivere vlasdraden. De weefkammen werden gemaakt door *kammeslager* Jan Ramault, die ook rietmaker was en door Bruno Heindryckx, de zoon van veldwachter Charles Heindryckx.

Schematische voorstelling: van vlas tot laken

Houtbewerkers

Hout was een belangrijke grondstof. Hout vond zijn toepassingen in de woningbouw en de daar bijbehorende stallingen. Allerlei gereedschap, nodig om het land te bewerken, werd ook uit hout vervaardigd. Ook voor de wagenmakers, kuipers, stoeldraaiers, klompenmakers (*kloefkappers*) en bezemmakers was hout het basismateriaal voor hun activiteiten. Naast turf was hout de belangrijkste energiebron voor de verwarming van de woningen. Voor de verwarming werd hakhout uit de bossen en van de kanthagen gebruikt. Deze kanthagen omzoomden bijna alle velden. *Houtvummen* werden op elk erf aangetroffen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Aartrijke t.g.v. de belangrijkheid van hout vijf boswachters telde.

Niet minder dan negen inwoners, waarvan zes gezinshoofden, verdienden de kost als timmerman. Zij lieten zich door de zagers bevoorraden, die met 19 waren, waarvan 14 gezinshoofden.

Verder telde Aartrijke twee stoeldraaiers, twee klompenmakers en een kuiper, die voor de brouwers tonnen vervaardigden.

Ambachten

Voor de woningbouw kon de Aartrijkse bevolking een beroep doen op twee plaatselijke metselaars: Pieter Stragier en de zoon van wijlen Emmanuel Robbe. Dit betekent hoegenaamd niet dat de woningen uit baksteen opgetrokken waren: stenen werden hoofdzakelijk voor schouwen en bakovens gebruikt om het brandrisico enigszins te beperken. *La plupart des maisons sont construites en argile et couvertes de chaume ou de pannes*: lemen wanden en strodaken of 'plak en stak'. Op de vraag hoe het met de brandbestrijding in Aartrijke gesteld was, antwoordde het gemeentebestuur op 2 januari 1828 dat er geen *blusmiddelen* ter beschikking waren. Trouwens, *wij blijven in het gevoelen dat die met geen nut kunnen gebruikt worden om reden de woningen te zeer verdeelt en te veel van elkanderen staan, ook dat omtrent alle geboinvn met strooy bedekt zyn, en dat daar en boven veeltijds in verscheyde streken gebrek aan water zynde de geboinvn waar er brand ontstaat reeds verslonden zyn voor aleer er kan hulp aan blusmiddelen toegebracht worden.* De brandbestrijding mag dus als onbestaande worden beschouwd.

Tot de ambachtengroep behoorden ook een uurwerkmaker, een slager, vijf kleermakers, een *kleerlapper*, zes schoenmakers en drie winkeliers. De dochter van veldwachter Charles Heindryckx was winkelierster en de vrouw van schoenmaker Hendrik Vercarre was kleermaakster. Er werden negen herbergen geteld, waarvan er drie ook brouwerij waren: Sint-Amand, Sint-Donaas en het Roodhuis. Eugenius Ranson, Joseph Ranson en Joseph Vandamme waren de plaatselijke hoefsmeden (*peerdesmit*). Pieter Muylaert was *peerdemeester* of veearts. Voor de fabricage en reparatie van karren konden de landbouwers terecht bij de wagenmakers Jan Deblaere en Karel Vanthournout. Hieruit kan besloten worden dat de meerdere ambachten in directe relatie met de landbouw stonden.

Kooplieden

Tot de kooplieden behoorden Abraham Demez, Joseph Kempinck, Joseph Vandousselaere en Frans Depoorter: zij worden als *koeykooper* vermeld.

Veldwachter en landmeter

Sinds 27 augustus 1824 was Charles Heindryckx veldwachter in Aartrijke, een functie die hij voordien al in Koekelare en in Gistel had uitgeoefend. In 1825 werd Charles opperveldwachter of *chef d'escouade* over de veldwachters van Jabbeke, Snellegem, Zedelgem en Zerkegem. In z'n verslag van 10 mei 1824 schreef het gemeentebestuur aan de districtcommissaris dat Charles Heindryckx, geboren in 1778, *konnende lezen en schrijven, bekwaam tot het opmaken van alle slach van processen, van zeer goed gedrag, slechts uitoefende zijn ambt van veldwachter.*

De geschorste onderwijzer J. F. Cobbaert was schrijver en landmeter in Aartrijke.

Zorgverstrekkers

Voor medische zorgen kon de Aartrijkse bevolking een beroep doen op heelmeeester Antoon Becue, die op 1 oktober 1807 in Brugge hiervoor machtiging had gekregen. Het gemeentebestuur uitte in z'n verslag van 10 maart 1824 haar ontevredenheid uit over Becue: *het gemeente Aertrycke, die eene tamelijke uitgestrektheid heeft, bezit slechts een heelmeeester, die het vertrouwen der ingezetenen niet verdiend. Zijn gedrag is berispende als bijna nooit vrij te zijn van dronkenschap ... zelfs het armbestuur alhier zich verplicht gevonden den heelmeeester Wauters van Thourout aan te stellen om den armen te bezorgen vermits zij geensinte vertrouwen en hebben in Antonius Becue.* Ook het Aartrijkse gemeentebestuur deed geen beroep op heelmeeester Becue: voor de verplichte koepokinenting van de schoolgaande jeugd werd Joseph Neiryck uit Zedelgem aangesteld. In het verslag van 15 februari 1828 lezen we dat *alle kinderen ter gemeenteschool van Aertrycke hebben een getuigschrift van koepokinenting.*

Anna Marie Debusschere, echtgenote van heelmeeester Antoon Becue, was vroedvrouw. Zij was hierin gemachtigd in Brugge op 11 oktober 1811. Over haar wordt in de verslagen geen opmerkingen gemaakt.

Maatschappij

Uit de briefwisseling kan afgeleid worden dat zowel de herbergiers als de inwoners zich van het sluitingsuur (21 uur) van de herbergen niets aantrokken.

Het gemeentebestuur meldde met fierheid dat Aartrijke vrij was van bedelaars en landlopers en dat er in het afgelopen jaar (1825) geen diefstallen werden geregistreerd.

Parochie

Op 18 oktober 1827 schrijft het gemeentebestuur dat er *geen personen te Aertrycke zyn die eenen anderen godsdienst dan den Roomsch Catolycken beleden*. Niettemin worden alle godsdienstige verplichtingen door sommigen niet of nauwelijks nageleefd. De pastoor doet volgehouden inspanningen en de verbetering is meer en meer merkbaar. De pastoor was Jan Baptiste Naert (1807-1836), die bijgestaan werd door onderpastoor Jan Jodts (1824-1828). Door zijn voorbeeldfunctie heeft de pastoor zijn *omvetende kudde* al op een hoger niveau gebracht.

Tijdens het Hollandse Bewind moest de geestelijkheid de decreten van Willem I nauwgezet opvolgen. Eén van de belangrijkste aandachtspunten was de priesteropleiding. Onder toezicht van de staat kregen de priesters hun opleiding aan het Collegium Philosophicum. Het Klein Seminarie was intussen afgeschaft. Het weekverslag van het gemeentebestuur meldt voortdurend hetzelfde: *wij hebben de eer U.E.G. te berigten dat er door de heren geestelijke binnen deze gemeente niet is gepredikt, afgekondigt nog bekend gemaakt opzigtelijk 't Collegium Philosophicum zedert onze leste kennisgeving*.

Frans Vandewalle was koster van 1807 tot 1847 en vervulde zijn taak op een voorbeeldige manier.

De kerkraad was samengesteld uit de volgende vijf leden: Bruno Desopper (landbouwer), Jan Vanthournout (landbouwer), Jan Baptiste Dewulf (landbouwer), hoefsmid Eugenius Ranson en molenaar Frans Termote.

Gemeentebestuur

Het gemeentebestuur bestond uit de volgende leden: burgemeester Frans Declair (1824-1830), de schepenen Karel Clement en Jan Maene en de raadsleden Jan Boone, Jan Pollet, Jacob Jonckheere en Jan Vanthournout. Alle raadsleden waren landbouwers. De functie van secretaris werd door Jacob Moke waargenomen (1825-1830).

Bronnen

1. RA Brugge: Gemeentearchief Aatrijke nr.1, *Verslagen van de gemeenteraad 1823-1931*
2. RA Brugge: Gemeentearchief Aatrijke nr.6, *Inkomende en uitgaande briefwisseling van de gemeente 28.3.1823 - 11.5.1826*
3. RA Brugge: Gemeentearchief Aatrijke nr.7, *Register inkomende en uitgaande briefwisseling 11.2.1826 - 30.12.1830 + beweging bevolking 1826*
4. RA Brugge: Gemeentearchief Aatrijke nr.13, *Lijst van de inwoners 7.4.1826 - 15.4.1826*

Géry CAPPON
Patrijzenhoek 9
8210 Zedelgem

OP KROEGENTOCHT IN DE ZEDELGEMSE DORPSKOM

Noël Denolf

Bij wijze van voorproefje op ons geplande boek over alle Zedelgemse cafés, publiceren wij in deze aflevering van *Zilleghem* een historische schets van een paar van deze uitbatingen en hun bewoners.

In de Groene-, Berkenhage en dr. Adriaensstraat stonden vroeger een 33-tal herbergen. Ooit bracht de toneelgroep Recto Verso het stuk "*De Groenestroate is een deftige stroate*" op de planken. Het was inderdaad een mooie straat, waar het vooral niet aan cafés ontbrak! Vandaag blijven daarvan nog slechts *De Memling* en *De Papyrus* over. Vroeger had die Groenestraat nog andere namen als Statiestraat en Dorpstraat. Tijdens de Eerste Wereldoorlog doopten de Duitsers ze zelfs om in Hauptstrasse en Bahnhofstrasse. Hoewel wij vooral niet al te nostalgisch gaan doen over het verleden, keren wij toch even terug in de tijd om te zien hoe het er ooit geweest is in die straten.

foto 1

Deze opname is één van de oudste van de Groenestraat. Ze dateert van voor WO1. Uiterst links bemerk je de gewezen 66

gemeenteschool, anno 1878. Ernaast staat het oude postgebouw, nu bewoond door Robert Bouba-Verstraete en het reisbureau Flash Travel. In het volgende gebouw met de zes vensters op de bovenverdieping woonde Felix Van Steelant. Hij had het huis in 1911 gekocht en hij oefende er zijn beroep uit van horlogemaker. Maar nog vroeger woonden daar Joseph Deketelaere en Sophia Delanoye, uitbaters van herberg *Den Ekster*. Na het vertrek van Joseph en Sophia werd het huis bewoond door Ferdinand Vandebussche en Maria Vandekerckhove, die er een winkel, bakkerij en herberg *Het Koophandelshuis* hadden tot net voor WO1. Nu is er de Dexia-bank gevestigd.

Het lage huisje met uithangbord boven de deur was ook een herberg. Daar woonde Alexander Maertens met zijn vrouw Marie Corneille. Hij was eigenlijk metselaar van beroep. Op die plaats zijn nu bakkerij Steven en 't Krantje gevestigd. De volgende woning is de huidige buurtwinkel *Zilleghem Platse* en het aanpalende pand is herberg *'t Brouwershof*. Achter de tapkast stonden daar Karel Segaert en Leonia Cools. Vishandel Geernaert is er nu gevestigd. De voorlaatste in de rij is de *Memling* waar tot op heden nog steeds pintjes getapt worden. Op de foto is duidelijk te zien dat de tram er een halte had. Het gebouw waar veel kinderen met hun ouders poseren is de huidige Fortis-bank. Het lage, witte gebouw waarvan maar één venster zichtbaar is, was van Ludovicus Muyls en zijn vrouw Barbara Bossé. Hij was herbergier en brouwer vanaf 1873 tot aan zijn dood op 18 februari 1876. Daarna is er geen sprake meer van een drankuitbating.

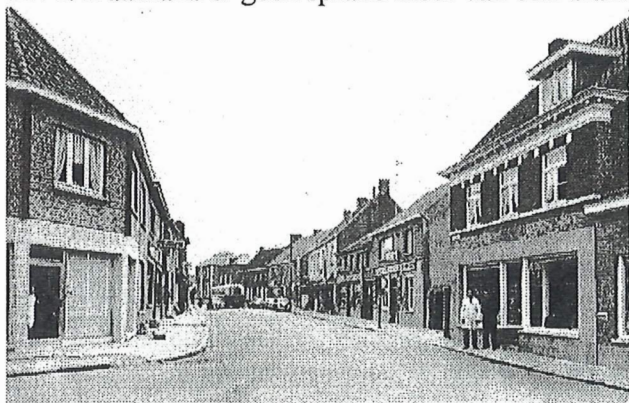

foto 2

Foto 2 werd van op dezelfde plaats genomen als foto 1, maar dan wel 50 jaar later. Vooraan rechts poseren juwelier Raoul Deburghgraeve en herbergier en kuiper Maurits Foré uit *De Nieuwe Kuiperij*. Vervolgens zie je de *Memling* waar de bieren Supra duidelijk in de reclame aanwezig zijn. Pal ernaast staat café *Sportwereld* en in het midden van de foto prijkt café *Sport*. Vooraan links bemerk je slagerij Daniël Ryngaert-Balliu. De lichtreclame Safir schittert aan café 't *Tonneke*. Nu is dit de nachtwinkel. In het midden staat de gewezen Gemeenteschool, ons herkenningspunt.

foto 3

De foto 3⁽¹⁾ biedt weer een gezicht op een deel van de Groenestraat, maar dan voor café *De Memling*. Links staat de cinema *Madrid* die jaren later *Nova* zal worden. Rechts vind je café 't *Sport* en de Gemeenteschool. Het bijzondere aan de foto is dat hij gemaakt werd door een Duitse soldaat tijdens de kleine kermis, op 13 augustus 1944. Het was op diezelfde dag dat de 23-jarige André Landuyt uit Aartrijke werd doodgeschoten door een lid van de Vlaamse Wacht. Dit gebeurde vlak voor de ingang van de cinemazaal die tijdens de kermisdagen gebruikt werd als danszaal. Bij heel wat Zedelgemnaren zit dit voorval nog goed in het geheugen. Er was bijzonder veel volk op de kermis.

Dat kun je op de foto duidelijk zien. Iedereen wist dat de geallieerden geland waren en dat de Duitsers uiteindelijk zouden moeten wijken. Er was meer "leute en plezier" dan op de vorige oorlogskermissen. Door die aanslag verdween op slag de goede sfeer en iedereen keerde verslagen, maar met een gebalde vuist in de zak huiswaarts. (2)

foto 4

Dit is een totaal ander gezicht op de Groenestraat, alias de Statiestraat of Rue de la Gare. De opname is gemaakt van zuid naar noord. In het midden bemerk je de Sint-Laurentiuskerk en rechts de gebouwen van de Sint-Leoschool (de frères). Het witte gebouw is *Het Gemeentehuis* waar de zussen Beernaert de scepter zwaaiden. Iets meer vooraan staat café 't Aantje en waar de tweewielkar staat, was de hoefsmederij van Jeroom Depauw (*Het Wit Paard*). Links met poserende kinderen het huis van baron Raoul de Vrière, toen bewoond door Camiel Vandekerckhove-Deknock. Nu wonen daar Jacques en Christiane Becquart-Vandekerckhove.

Op de volgende bladzijde vind je het verlengstuk van foto 4. In het huis rechts met de trapgevel woonde Leonard Deloose die er

tijdelijk een herberg had. Ernaast stond het café van de zussen Ryheul met draaiende windschermen en zonnescherm met reclame voor Aigle-Belgica. Aan dat café paalde de winkel en herberg van August Ryheul. Links vooraan waar *Greenhall* zich nu bevindt, woonden vroeger Cyriel Verkeyn en ernaast Jan Verleye.

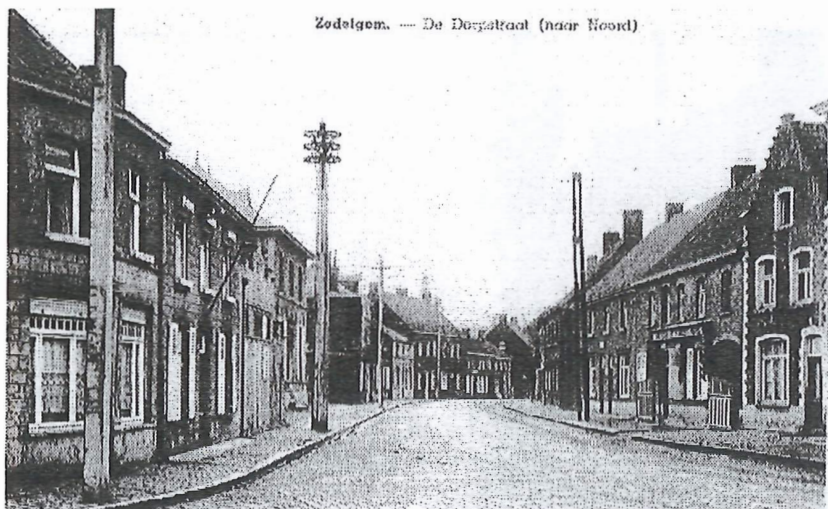

foto 5

In het midden prijken de cafés *Memling* en *Sportwereld*.

Dit inleidende aperitief kan volstaan. Je kunt blijven rondwandelen in de Groenestraat. Wij gaan alvast een pintje pakken. Santé!

DETROIT (Groenestraat 1)

De eerste herberg die we bezoeken is de *Detroit*. Het waren Frederik Ryngaert en Sylvie Degrande uit *Estaminet In Detroit* die op 23 maart 1938 het stuk grond op de hoek van de Loppemse- en de Groenestraat kochten van Aloïs Dumaré. In hetzelfde jaar 1938 liet Frederik er een café met woonhuis bouwen. De bouw moet bijzonder vlot verlopen zijn, want de opening van de drankgelegenheid had al plaats in november 1938. "*In Detroit, Fr. Ryngaert-Degrande*" stond op het uithangbord. Ongetwijfeld een

naam die herinnerde aan de tijd dat Frederik in Amerika doorgebracht had.

Eén van de allereerste activiteiten die er plaatshadden was een duivententoonstelling op 3 november 1938. ⁽³⁾ Niet minder dan 138 duiven werden er tentoongesteld. Na een heel nauwkeurig

Zedelgem. --- Markt en Post

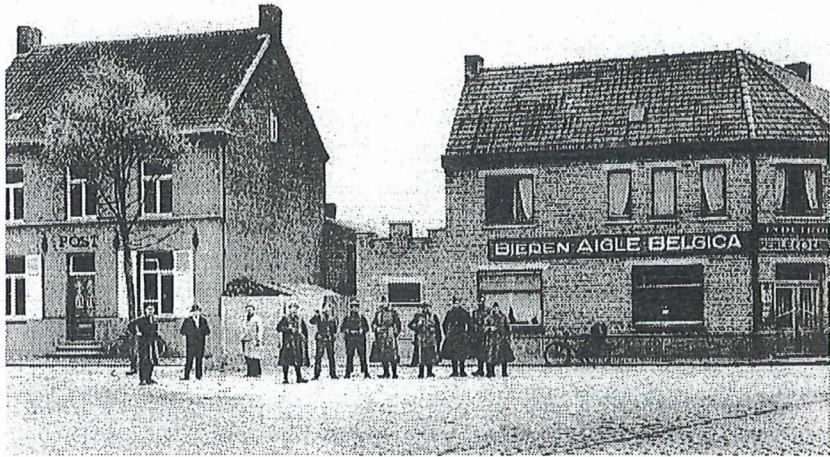

foto 6

onderzoek door een jury met Henri Dombrecht uit Sint-Andries en Louis Deceur en Camiel Canneyt uit Aartrijke, werden de eerste prijzen uitgereikt aan Leon Dhollandere, Emiel en Maurits Foré en Richard Pattyn. In 1941, tijdens de Duitse bezetting, werd door de supportersclub van Excelsior Zedelgem een lokaal gezocht. Uit hoeveel cafés er diende gekozen, is niet vermeld, maar met 20 stemmen kreeg café *Detroit* van Frederik en Sylvia de voorkeur. Dit alles moest ook door de Duitse overheid goedgekeurd worden, wat geen problemen met zich meebracht. Het bestuur van Excelsior bestond toen uit voorzitter Aimé Devriendt, secretaris Ildefons Deketelaere, penningmeester Jules Bernaert en de leden Maurits Benoot, Camiel Slabbinck, Frederic Danschotter, Bruneel en Blondeel en broeder Grégoire. ⁽⁴⁾ De supportersclub die voortaan Suppex genoemd werd, telde meer dan 150 leden. Hun inzet, zowel van mannen als van vrouwen, was enorm!

Op zondag 9 januari 1949 had er op het terrein van Excelsior Zedelgem een grote voetbalmatch plaats tussen de supporters van Excelsior en SV Roksem. Dat moet een merkwaardige match geweest zijn met vooral veel ambiance. Op 13 maart 1949 organiseerde de club een supportersdag. Opmerkelijk in de aankondiging van dat feest waren aanvangs- en sluitingsuur van het dansfeest: 17.00 en 23.00 uur. De jeugd van vandaag zal hierbij eens monkelen.

Supplex organiseerde ook duivenvluchten zoals op kermismaandag 16 augustus 1948. De inkorving van de duiven bij Frutje Ryngaert gebeurde op maandagmorgen van 6.00 tot 8.00 uur. Frutje zal zijn bed toen waarschijnlijk slechts van ver gezien hebben en ook voor sommige kermisgangers en duivenmelkers zal het een zware maandag geweest zijn.

Frederik Ryngaert had zijn café laten bouwen in 1938 tijdens de woelige onzekere, dertiger jaren met mobilisatie die ten slotte in een oorlog uitmondde. Niemand was tijdens de bezetting nog baas in zijn eigen woning. Overal en voortdurend werd er opgeëist, ook in de cafés *Detroit* en *'t Tonneke*. De bewoners van de beide drankgelegenheden moesten hun woning verlaten en elders een onderkomen zoeken. Gelukkig werd het gezin Ryngaert-Degrande opgevangen door brouwer Demeulenaere en het koppel Schatteman-Neels door de familie Cools. Op 12 december 1943 eiste de Duitse Wehrmacht via de gemeente beide cafés op om er een bordeel van te maken. De Zedelgemnaren noemden ze met verholten spot *De Poef*. Op de verdieping werd een deuropening gemaakt, zodat beide huizen in verbinding stonden met elkaar en de klanten konden rekenen op een betere bediening. Schilder-behanger Odiel Coudenys kreeg opdracht alle ramen te verduisteren met papier. Op 17 december 1944 moest Arthur Gurdebeke er twee dweilen bezorgen en op 21 december 1944 werd René Misseeuw verzocht om 9 pakken waspoeder te leveren. Op 6 december 1943 zette Marcel Depauw er een hangslot op de binnendeur, Jules Beernaert moest met paard en kar naar Brugge om kachels en Pieter (Remi) Foré werd verzocht alle elektrische leidingen na te zien. Camiel Vandekerckhove moest er in januari 1944 een WC met waterleiding, een wasbak, een pomp en

gietijzeren, gelakte kachels installeren. Er werden ook poetsvrouwen aangesteld. De Duitsers spraken van “reinmachers”. Zij kregen een loon van 3,57 fr. Frederik Ryngaert⁽⁵⁾ ontving een vergoeding van 105 fr. per maand en Joseph Lievens 98 fr. voor ‘t *Tonneke*. Vier maanden na de bevrijding, in december ’44 mocht Camiel Vandekerckhove de installaties van de Duitse Wehrmacht ten huize Ryngaert weer afbreken. Dit kostte 32 uren aan arbeid tegen 14 fr./uur⁽⁶⁾.

Toen wij begin 2006 een babbel hadden met Daniël, zoon van Frederik en die nu woont in de Snellegemsestraat, polsten wij hem over de verplichte verhuis wegens opeising. Hij vertelde: “Ik herinner het mij nog zeer goed en ik denk dat mama daar iets aan overgehouden heeft. Ge kunt wel denken, een nieuwe woning moeten verlaten. Zij heeft dat niet kunnen verwerken. En een paar jaar later de dood van onze kleine”. Hij bedoelde daarmee zijn enige broer Gilbert. Ondertussen waren de dochters van Frederik allen het huis uit en Frederik en Madeleine, de vrouw van Daniël, lieten *Detroit* weer draaien. Frutten was altijd te vinden voor een babbel en een Rodenbach tot in 1963/1964. Toen heeft het café plaats moeten maken voor de slagerij van Daniël Ryngaert en Madeleine Balliu, nu Vanhullebusch-Stroo.

MADRID (vroeger Groenestraat 13-15)

Naast café *Roma* stond de *Madrid*, van elkaar gescheiden door de ingang van een zaal, die als bioscoop zowel als danszaal dienst deed. Een polyvalente ruimte avant la lettre.

Op één van de inleidende foto’s merkte je dat in de *Madrid* bieren van Aigle-Belgica en Export Reus verkocht werden. Een houten telefoonpaal stond er uiterst gevaarlijk voor beschonken kroeglopers voor het café ingeplant. Soms was het misschien ook wel eens een steunend, aanleunend houvast voor zwaargeladen bezoekers.

Café *Madrid* werd net als de *Roma* in 1932/1933 gebouwd door brouwer Joseph Lievens. De eerste uitbaters van het nieuwe café waren Camiel en Laura Vandewalle-Mommerency. Camiel

foto 7

is later aannemer geworden en bracht het zelfs tot schepen onder het bewind van brouwer-burgemeester Joseph Lievens (1947-1952). Van 1959 tot 1964 was hij gemeenteraadslid.

In de *Madrid* kon je je na de dagtaak als het ware gaan ontstressen met een frisse pint van brouwers beste bier. Dit café was voor sommigen bijna een tweede thuis, wat je ook kon zeggen van andere etablissementen in de dorpskom. De grootste troef van de *Madrid* was de danszaal. Ze werd geopend op zondag 21 mei 1933 en op 28 mei was er al een groot bal t.g.v. de inhuldiging van burgemeester Joseph Berquin. Naast dit bal waren er trouwens nog tal van andere feestelijkheden. Brouwer Joseph Lievens, eigenaar van de zaak en doorgewinterde zakenman, opende er in het weekend van zaterdag 2/3 december 1933 een cinemazaal. De waard uit de *Roma*, Odiel Jonckheere en zijn vrouw Leonie en de dochters van Charel Vanthournout uit café *'t Vliegmachientje*, verkochten er jarenlang de toegangskaartjes en hielden controle bij de ingang van de zaal. Kwestie van de snotneuzen eruit te halen als het een film voor volwassenen was! De cinema en de danszaal waren een waarborg voor een goede omzet.

De eigenaar en de uitbaters zagen het groots. Zondag 23, maandag 24 en dinsdag 25 augustus werd in de ruime zaal voor het eerst een handelsbeurs georganiseerd. Op de laatste dag was de toegang

gratis. Toen de organisatoren op dinsdag om 20.00 uur hun deuren sloten, mochten zij van een succes spreken.⁽⁷⁾

In augustus 1938 werd in café-feestzaal *Madrid* een club voor krachtpatsers opgericht, waarvan de grote bezielers de heren Pullinckx en Bostyn waren. Er werd een voorlopig bestuur gevormd met erevoorzitter burgemeester Berquin, voorzitter Joseph Lievens (brouwer), ondervoorzitters Frederik Ryngaert en René Slabbinck, penningmeester Camiel Vandewalle (baas in de *Madrid*), technisch leider Oscar Bostyn en gymnastiekleider Leon Goens. Het bestuur riep alle krachtpatsers van Zedelgem en omliggende gemeenten op om geregeld de maandag- en donderdagavond de oefeningen bij te wonen. De sportvolbloeden Pullinckx en Bostyn⁽⁸⁾ leidden de sessies. De trainingen moesten de conditie van het lichaam en de spieren verbeteren.

Het gemobiliseerde artillerieregiment (DTCA Luchtdeel) dat in Zedelgem in garnizoen lag, organiseerde z'n slotfeest van de Sint-Barbaraviering in december 1939 ook in de *Madrid*. Wachtmeester Trigolet dirigeerde zijn muzikanten en ook de Zedelgemse fanfare verleende haar medewerking⁽⁹⁾. Camiel en Laura Vandewalle, die kinderloos bleven, verlieten eind 1939 het café. Zij waren beiden nochtans maar 38 jaar.

Hun opvolgers waren Joris (Georges) Segaert en zijn vrouw Alice Loose. Algauw werden zij vader en moeder, want op 5 maart 1940 werd hun eerste zoon Roger geboren te Brugge. Nieuwe lucht... Enkele jaren later zal Alice het leven schenken aan een tweede zoon Eric⁽¹⁰⁾.

Ondertussen hadden ze niet stilgezeten in de *Madrid*. De biljartclub "Krijt op tijd" had er zijn vaste stek gevonden. Niettegenstaande de harde leefomstandigheden van de oorlog en de Duitse plagerijen, zorgde het bestuur van de biljartclub voor een opwaardering van de prijzen. In de wedstrijd van 14 november 1943 werden de winnaars in de volgende orde genoteerd:

- 1 A. Buffel – G. Segaert
- 2 A. Devriendt – L. Kyndt
- 3 R. Degrande – C. Tuyttens
- 4 A. Ryheul – G. Carels
- 5 A. Moeyaert – P. Vandaele.

Ook het toppen werd er druk beoefend. De publiekstrekker echter was de duivenvereniging "De toekomst". Ze kon telkens weer rekenen op een groot getal liefhebbers.

Op 8 mei 1949 werden voor een vlucht uit Arras 437 duiven ingekorfd, wat een enorm succes was. Richard Pattyn kaapte de eerste twee prijzen weg, terwijl Marcel Devriendt, Frans Viaene (Snellegem), Marcel Delacourt, M. Verleye, Maertens-Vanpraet en gewezen burgemeester Joseph Berquin zich respectievelijk van 3de tot 10de rangschikten. ⁽¹¹⁾

Op 12 februari 1950 huldigde de vereniging de koning en kampioen van 1949. Het was Frans Viaene uit Snellegem die met klank koning werd en ook het kampioenschap voor oude duiven in de wacht sleepte. ⁽¹²⁾

Ook aan het culturele leven besteedde de zaaluitbater aandacht. Bonte avonden en kabaretoptredens stonden er geregeld op de affiche. T.v.v. de bloeiende wielierclub "Hoger Op" trad het befaamde kabaretgezelschap "De jolige cowboys" op met het programma "Het muzikaal weerbericht". Frans Ryheul en Jan en André Verleye verkochten de kaarten. ⁽¹³⁾

En een café zonder kaartiers is als een café zonder bier! In de *Madrid* organiseerden "De lustige manillers" geregeld kaartingen. In de uitslagen van de wedstrijden voor het kampioenschap van 1957 vonden we de namen van Hector Steen en zijn vrouw, Cosmas Verhelst en August Deketelaere. ⁽¹⁴⁾

Tijdens de grote kermis van 9 september 1957 had in feestzaal *Madrid* de tweede uitgave plaats van "Lievens' bierfeesten". Om 19.00 uur werd een gratis vat aangeboden, waaraan de aanwezigen zich tegoed konden doen. Voor de rest van de avond werd zelfs gratis gegeten. Bij elke pint die je bestelde, ontving je een nummer. Als het op 0 eindigde, kreeg je daarvoor een gratis glas bier, eindigde het op 00 dan viel je 1 liter bier te beurt. Santé! ⁽¹⁵⁾

Met deze bierfeesten namen Georges en Alice afscheid van de *Madrid* en trokken op 12 november 1957 naar Veldegem. Van deze leegstand maakte eigenaar Lievens gebruik om de zaal te renoveren. Ze kreeg zelfs een nieuwe naam *Nova* (what's in a word). Het café werd nu *Rerum*. Dames- en herenkapper Gilbert Degrande, zoon uit herberg *De Nieuwe Vrede*, toen nog

ongehuwd, kreeg van Richard Vanpraet, baas van *De Noordwandeling* aan de Heirweg de goede raad café en feestzaal *Rerum/ Nova* te huren. Het café werd echter verhuurd aan de volksbakkerij "Ons Brood" te Brugge, die toen geleid werd door burgemeester Michel Van Maele van Sint-Michiels. Na ruggenspraak met de heer Van Maele, kreeg Gilbert de zaak toegewezen als gerant-uitbater. Samen met zijn verloofde Georgette Meuleman uit Sint-Kruis-Brugge werd de herberg tijdens de weekends, gedurende een maand opengehouden. Het ongehuwde koppel werd echter met een scheef oog bekeken door de toenmalige onderpastoor Raf Dufour. Huwen deed je niet van vandaag op morgen. Vooral niet in die preconciële tijd! Ook Georgette, die in een confectiebedrijf werkte, moest aan haar verplichtingen jegens haar werkgever voldoen. Het huwelijk werd dan uiteindelijk ingezegend op 6 januari 1958. Algauw kregen zij een dochter Ines. Het café kende een enorme bijval door de onvermoeibare inzet van de uitbaters. Zo kregen zij een uitgebreid klantenbestand. Talrijk waren de verenigingen, vooral van ACW-strekking, die er een lokaal vonden: KWB, KAV, KBG, ACW. Verder vond je er een kaartclub, de voetbalclub "Degrandevrienden", een spaarkas, de DVV-trappers (wielertoeristen), Tiercé, Lotto, enz...

De manillersclub "Zonder troef" werd in 1969 opgericht. De eerste wedstrijd werd direct gespijsd met een prijzenpot van 500 fr. Ook de gepensioneerden hadden er een eigen kaartclub.

De plaatselijke KWB-afdeling Sint-Laurentius vergaderde er maandelijks in een zaaltje boven het café. Ook hun nieuwjaarsvieringen hadden er plaats. Steeds kon de vereniging rekenen op de steun van Gilbert en Georgette. Met hun vertrek uit de *Rerum*, verloor KWB z'n nestwarmte.

In 1968 richtten Petrus Vandaele en Raf Monteyne de nieuwe biljartclub (carambole) "Krijt op tijd" op. In het bestuur zetelden P. Vandaele (voorz.), Raoul Deburghgraeve (ondervoorz.), André Ongenade (secr.) en de commissarissen Didier Vandaele, Sylveer Vandaele, Gustaaf Devriese en Richard Degrande. ⁽¹⁶⁾

Ook de schuttersvereniging "De Sint-Sebastiaansgilde", één van edelste en oudste sportverenigingen van Zedelgem, vestigde zich

in de *Rerum*. Aan de laatste schieting voor het kampioenschap van 1962 namen zo maar eventjes 32 schutters deel. Brouwerij Lievens schonk een beker en onderpastoor Willy Peirsegeale (proost) mocht hem overhandigen aan schutter Marcel Degheest. Het schuttersfeest had plaats op maandag 15 oktober 1962.⁽¹⁷⁾

In datzelfde jaar kwam het zelfs tot een schuttersfederatie met Loppem, Jabbeke, Ruddervoorde, Snellegem en Varsenare. Enkele schuttersgilden staken de koppen bijeen en besloten een kampioenschap tussen de zes buurgemeenten in te richten. Om beurt en om de maand werd bij de deelnemende verenigingen een schieting georganiseerd. Bij elke wedstrijd mocht elke schuttersvereniging vijf deelnemers afvaardigen.⁽¹⁸⁾ In de federatieschieting "De Groene Gordel" die in Zedelgem plaatshad, haalden Gilbert Degrande en Eugeen Beernaert elk slechts twee punten. Zo plaatste de Sint-Sebastiaansgilde zich als laatste.⁽¹⁹⁾

Enkele jaren later waren de schutters ook bedrijvig met de bal. Waarschijnlijk zullen ze tussen pot en pint besloten hebben om een voetbalmatch te spelen tegen "De Ware Bolders" en enkele sportievelingen uit de kazerne. De wedstrijden werden gespeeld in de sporthal van Varsenare. Eén van de matches had een heel andere wending dan verwacht. "De Ware Bolders" hadden bekende, plaatselijke oude gloriën in hun rangen zoals Roger Misseeuw, Willy Vergauwe, A. Deblauwe, Dries Vandamme, André Riemaecker, Juliën Eecloo en Romain Vandenberghe. In de schuttersploeg werden Fernand Bout, Daniël Ryngaert, Noël Denolf, Gerard Goegebeur, Gilbert Devlieger, Wilfried Verschaeve en Luc Beernaert opgesteld. Tijdens het eerste kwartier scoorde Dries Vandamme al met een schitterend afstandsschot. Na de pauze was het plezier voorbij. De jeugd kreeg de bovenhand. De schutters maakten al vlug gelijk. Kort daarop scoorde Freddy Devlieger nog tweemaal, wat de eindstand op 1-3 bracht voor de schutters. Na de match werd de bittere pil flink doorgespoeld.⁽²⁰⁾ Vaak toverde Georgette dan een lekker hapje tevoorschijn uit haar keuken, wat zij vriendelijk aanbood aan de leden van de clubs of de andere caféklanten.

In de feestzaal die de herbergiers ook onder hun hoede hadden, werden talrijke activiteiten georganiseerd zoals bokskampioen-

schappen, huwelijksfeesten, hobbysalons, bals met BV's en begrafenismaaltijden. Ooit werden er ook ingezamelde goederen voor Polen opgeslagen tot aan het plafond. Dergelijke activiteiten zorgden dan telkens voor een grote drukte.

In 1990 hielden Gilbert en Georgette het voor bekeken. De sleutels van de *Rerum* werden afgegeven en het koppel ging zijn eigendom betrekken tussen het al verdwenen ouderlijke huis Degrande en de *Rerum*.

Frans De Jaegher en Magda Valcke waren de volgende uitbaters van de *Rerum*. Zij kenden al een beetje het klappen van de zweep. Zij kwamen uit Sint-Kruis-Brugge waar zij ook een café hadden gerund. Veel verenigingen of clubs die vroeger al in de *Rerum* hun lokaal hadden, bleven er gevestigd. Het café bleef z'n volkse karakter behouden en iedereen kon er aan de hoek van de toog genieten van de aangename sfeer.

In 1999 ging het als een lopend vuurtje door Zedelgem. De *Rerum* gaat dicht, wordt gesloopt en er komt een appartementsgebouw in de plaats. Op 7 januari 2000 gaven Magda, Frans en hun zoon Jan een afscheidsdrink in de feestzaal *Nova* voor alle klanten en verenigingen die er gevestigd waren.

Vandaag getuigt niets nog van het verleden van de *Rerum*. Een flatgebouw met op de gelijkvloerse verdieping een filiaal van Kruidvat vullen vandaag de bres die door de gesloopte *Rerum* was geslagen! ⁽²¹⁾

Noël Denolf
Snellegemsestraat 118
8210 Zedelgem
tel. 050-201212

Noten en bronnen

(1) Bron: Joseph en Andrea Mylle-Hollevoet. André, de broer van Andrea was een geboren Zedelgennaar en rijkswachter. Na de oorlog kwam hij in contact met een Duitser. Die vertelde hem dat hij gedurende de laatste oorlog in Zedelgem had verbleven en nog foto's van die tijd in zijn bezit had. Dit is het resultaat van hun ontmoeting.

(2) Patrick ARNOU, in: *Zilleghem*, 2^e jrg., nr.3.

(3) *Burgerwelzijn*, 26-11-1938.

(4) *ibid.*, 12-07-1941.

- (5) Frederik Ryngaert: °Zed. 24-12-1887, +14-02-1969 X (Zerkegem, 22-07-1907) Sylvie Degrande, °Snellegem 01-07-1887, +30-04-1968 (GAZ, bevolkingsreg., boek 3, blad 368)
 kinderen: Leonia °Zed. 16-10-1910; Rachella °Zed. 27-10-1912; Antoinette °Zed. 18-05-1922; Daniël °Zed. 04-02-1926; Gilbert °Zed. 03-01-1927.
- (6) GAZ, Duitse opeisingen, boek 4.
 (7) *Brugsch Handelsblad*, 22-08-1936
 (8) *ibid.*, 27-08-1938
 (9) *ibid.*, 09-12-1939
 (10) Gemeentearchief Zedelgem (GAZ), bevolkingsregisters 1948/1960, boek B.
 (11) *Thouroutsche Bode*, 14-05-1949.
 (12) *ibid.*, 11-02-1950.
 (13) *ibid.*, 25-11-1955.
 (14) *ibid.*, 18-01-1957.
 (15) *ibid.*, 06-09-1957.
 (16) *De Torhoutse Bode*, 06-12-1968.
 (17) *ibid.*, 05-09-1962.
 (18) *ibid.*, 05-09-1962.
 (19) *ibid.*, 07-12-1962.
 (20) *ibid.*, 09-02-1968.
 (21) *Krant van West-Vlaanderen*, 14-01-2000.

Frederik Ryngaert in actie.

